

УДК 330.341.1(045)

ТУРПЕТКО О.А.,
старший викладач
Київського економічного інституту менеджменту

ВЕКТОРИ СИСТЕМНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню векторів системної трансформації світової фінансової системи. Обґрунтовано особливості її розвитку, фактори впливу, регіональна специфіка.

Ключові слова: світова фінансова система, глобальний фінансовий простір, валютні ринки, міжнародні фінансові інституції.

Турпетко О.А., старший преподаватель Киевского экономического института менеджмента

ВЕКТОРЫ СИСТЕМНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ МИРОВОЙ ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ

Аннотация. Статья посвящена исследованию векторов системной трансформации мировой финансовой системы. Обоснованы особенности ее развития, факторы влияния, региональная специфика.

Ключевые слова: мировая финансовая система, глобальное финансовое пространство, валютные рынки, международные финансовые институции.

Turpetko O.A., senior lecturer of Kyiv Economic Institute of Management

VECTORS OF SYSTEM TRANSFORMATION OF THE WORLD FINANCIAL SYSTEM

Abstract. The article is devoted to the study of the vectors of the systemic transformation of the world financial system. The peculiarities of its development, factors of influence, regional specificity are substantiated.

Key words: world financial system, global financial space, foreign exchange markets, international financial institutions.

Актуальність проблеми. Механізм розвитку світової фінансової системи формується під впливом змін, що характеризують її функціонування. Йдеться, насамперед, про глобалізацію світової економіки; невідповідність між високим рівнем розвитку міжнародного фінансового ринку і відсутністю належної інституційної структури його регулювання; повторюваність фінансових і валютних криз в останні роки, підвищення їх глибини і інтенсивності; збільшення чисельності офшорних фінансових центрів, що знижують ефективність державного регулювання фінансових ринків країн, які розвиваються; слабкість фінансового сектора в країнах з ринками, що розвиваються; обмежені можливості міжнародних інститутів в наданні фінансової підтримки країнам, що розвиваються, в порівнянні з розмірами потоку приватного капіталу та їх нездатність протистояти кризам, що повторюються, і обмежувати сферу їх розповсюдження; збільшення кількості інвестиційних інститутів, фінансових інструментів і об'єму операцій на фінансових ринках, особливо на ринку боргових зобов'язань, що ускладнює взаємодію інвесторів в ході подолання криз. Процеси, які характеризують функціонування глобального фінансового простору змінюють його структуру, тенденції розвитку, здійснюють вплив на специфіку його подальшого розширення. Це вимагає дослідження векторів його системної трансформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зазначена проблематика є предметом дослідження багатьох українських та вітчизняних науковців. Зокрема, проблеми розвитку світової фінансової системи розглядаються в працях таких науковців, як С. Боринець, А. Гальчинський, В. Геєць, Г. Климко, П. Кругман, Д. Лук'яненко, З. Луцишин, Р. Маккінон, Дж. Стігліц, В. Федосов. Проте недостатньо висвітленими залишаються питання трансформаційних зрушень у розвитку світової фінансової системи.

Мета статті – дослідження векторів системної трансформації світової фінансової системи та обґрунтування оптимальних напрямів їх врахування в діяльності її суб'єктів.

Виклад основного матеріалу. В основі глобалізації фінансової системи лежить взаємодія наступних елементів: а) технічний прогрес, який дозволяє здійснювати міжнародні фінансові угоди у режимі реального часу і значно скоротити витрати на транспорт та комунікацію; б) зростаюча конкуренція, з одного боку, між кредитними і фінансовими інституціями на фінансових ринках, а з іншого - між самими фінансовими ринками внаслідок значного розвитку інформаційних технологій і телекомунікацій; в) реструктуризація кредитних і фінансових інституцій шляхом їх злиття і поглинання як наслідок зростаючої конкуренції між ними; г) широка інтернаціоналізація бізнесу через посилення транснаціонального характеру діяльності корпорацій; д) консолідація регіональних інтеграційних об'єднань; е) послаблення жорсткого контролю щодо здійснення міжнародних угод, пов'язаних з рухом капіталу дерегулювання фондових бірж як в індустріальних, так і в інших групах країн; є) макроекономічна стабілізація і реформи у ряді країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою, що створили сприятливий клімат для іноземних інвесторів.

Серед інших зовнішніх факторів впливу на зрушення у світовій фінансовій системі слід, на нашу думку, виокремити загальні тенденції розвитку світової економіки, а саме: зростання її транснаціоналізації, що вимагає формування правил і процедур вільного руху іноземних капіталовкладень. Це зумовлено необхідністю зменшення наявних обмежень на діяльність ТНК, усуненням конфліктів між країнами, що конкурують за отримання іноземних інвестицій у глобальному виробництві; розвиток інформаційної революції, створення глобальних інформаційних систем та глобальних електронних мереж, становить на сучасному етапі найважливіший чинник зростання економіки; поширення процесів фінансової глобалізації. Йдеться, насамперед, про підвищення інтенсивності транскордонних фінансових трансакцій транснаціональних корпорацій та банків, появу нових механізмів та інструментів міжнародних фінансових операцій і формування глобального фінансового ринку, через який здійснюється перерозподіл значної частини фінансових ресурсів [1].

Фінансова глобалізація має неоднозначний вплив на розвиток національних фінансових систем. З одного боку, це дає змогу країнам отримати більше потрібних їм ресурсів грошей та капіталу, а корпораціям отримати додаткові прибутки від ефективного інвестування вільних ресурсів. З іншого боку, існує небезпека збільшення глобальної фінансової нестабільності, а отже значних втрат для всіх суб'єктів, що оперують у глобальному фінансовому середовищі. В свою чергу, революційні перетворення, викликані впровадженням сучасних технологій і розвитком засобів зв'язку, загострюють конкурентну боротьбу на фінансовому ринку. Її інструментами є зниження операційних витрат і вартості фінансових послуг; підвищення якості та диверсифікація послуг, що надаються; розвиток і вдосконалення систем управління фінансовими ризиками. Лібералізація фінансових ринків додає конкурентній боротьбі міжнародного розмаху. Зростають обсяги міжнародних операцій. Частка експорту філій американських транснаціональних корпорацій в обсязі їх продажів зростає. Промислові компанії, курс акцій яких встановлюється згідно з національним фондовим індексом Франції, 70% своїх операцій здійснюють за межами країни. Більшість компаній, які пройшли лістинг на фондових ринках Західної Європи, половину прибутків одержують від закордонної діяльності [2]. Світовий фінансовий ринок усе більше набуває рис двоступеневої системи. Зауважимо, що розвиток світової фінансової системи характеризується наявністю регіональних особливостей, які формуються, насамперед, під впливом специфіки сучасного економічного простору. Причини цього слід вбачати, по-перше, у впливі наслідків світової фінансово-економічної кризи, що зумовила значне посилення тенденцій регіоналізму в світі; по-друге, необхідності пошуку взаємовигідних економічних рішень; по-третє, ментальній, культурній та історичній близькості сусідніх держав; по-четверте, наявності у представників одного регіону спільних поглядів на питання гарантування суверенітету, дотримання законності, справедливості, що дає можливість швидше знайти компроміс, необхідний для визначення та реалізації єдиної політики для досягнення спільних цілей. З метою захисту національних інтересів від зовнішнього впливу, який був особливо відчутним під час кризи, країни, що є новими центрами зростання, більше інвестують у розвиток регіональних механізмів співпраці, посилюючи тим самим своє регіональне лідерство. В контексті аналізу регіональних особливостей розвитку світової фінансової системи, слід відмітити наступне. Враховуючи існуючу сьогодні тенденцію до валютної регіоналізації, що полягає в переході від однополярного до багатополярного валютного режиму, необхідно враховувати відповідність і спроможність типу організації світової валютної системи сприяти економічному зростанню, валютній стабільності і забезпеченню рівних прав усіх її суб'єктів. Для того, щоб світові валюти ефективно виконували функцію засобу платежу, їх кількість має бути обмежена (для мінімізації транзакційних витрат) і це, переважно, повинні бути валюти великих країн або регіонів. Йдеться, насамперед, про те, що в якості регіональної валюти може розглядатися лише та, яка використовувалася значною кількістю суб'єктів. Ефективна фінансова система повинна мінімізувати необхідність накопичення офіційних резервів, сприяти ефективному розподілу капіталу в світі, забезпечувати відповідність реальних валютних курсів з фундаментальними показниками [3]. Валютна політика повинна підтримувати глобальну стабільність і зменшувати ризики кредитних "бульбашок" або дефляції в світовому масштабі. В цілому світова фінансова система з урахуванням специфіки процесів регіоналізації повинна відповідати ряду вимог. По-перше, світова фінансова система, в свою чергу, повинна надавати значну автономію урядам і центральним банкам для використання інструментів національної політики, при цьому забезпечуючи надання в разі необхідності міжнародної ліквідності. Обмеження та управління волатильністю валютних курсів (за допомогою розробки доступних інструментів хеджування, що потребує стабільних валютних ринків), а також здатність фінансової системи запобігати або обмежувати негативні зовнішні ефекти.

Хоча здійснювані в даний час реформи з часом, ймовірно, призведуть до підвищення рівня надійності банківської системи, варто виділити ряд проблем, які потребують в цьому зв'язку особливої уваги: глобальне обговорення переваг та недоліків прямих обмежень ділової активності для вирішення проблеми надвеликих організацій; приділення більшої уваги сегментам банківської системи, які можуть створювати системні ризики; досягнення подальшого прогресу в реалізації планів відновлення і санації великих організацій, особливо діючих в міжнародних масштабах. Крім того, фінансові буфери, що складаються з високоякісного капіталу та дійсно ліквідних активів, зазвичай сприяють зростанню економічних показників, тому потрібно ретельно керувати глобальними взаємозв'язками банків з метою використання вигод від транскордонної активності, обмежуючи негативні вторинні ефекти в періоди кризи.

На нашу думку, пріоритетне значення у вирішенні поставлених завдань належить наступним. По-перше, інтенсифікація міжнародної фінансової інтеграції за рахунок уніфікації фінансових послуг, банківських

операцій; лібералізації митних процедур; уніфікації системи координування через міжнародні фінансово-кредитні установи, електронну систему платіжних засобів; рух до світової валютної системи з єдиними світовими грошми. В цьому аспекті слід відзначити усунення законодавчих обмеження на шляху руху капіталів. Фінансові ринки розвинутих країн об'єдналися у глобальну фінансову систему, що дозволяє направляти все більші суми капіталу не лише в її економіку, а й в економіку країн, що розвиваються, і країн перехідної економіки. На наш погляд, в цьому аспекті вирішального значення набуває використання досвіду ЄС щодо формування єдиного фінансового простору. Це надасть наступні переваги: а) повну лібералізацію платежів та міграції капіталу; б) відкриття для компаній та фізичних осіб країн ЄС доступу до ринку банківських, страхових та інших фінансових послуг країн-партнерів; в) гармонізація банківського, податкового та іншого законодавства з інвестування; г) посилення контролю за діяльністю національних кредитно-фінансових інститутів та захист інтересів інвесторів [4].

Фінансова інтеграція з відкритістю фінансових ринків вигідна країнам, передусім, за рахунок пропонування ширших джерел інвестиційного фінансування для доповнення внутрішніх заощаджень; сприяння відкритих ринків капіталу підвищенню ефективності внутрішніх фінансових інститутів і веденню обґрунтованої макроекономічної політики; надання можливостей для здійснення врегулювання платежів з метою виправлення дисбалансів, спричинених зовнішніми потрясіннями; підтримка системи багатосторонньої торгівлі, оскільки розширюється діапазон можливостей для диверсифікації портфеля цінних паперів і для ефективного розміщення глобальних заощаджень та інвестицій.

По-друге, недосконалість у сучасних економічних умовах системи міжнародних економічних відносин, побудована на традиційних правилах та постулатах ринкової економіки. По-третє, необхідність реформування глобальних інститутів, які виявилися неспроможними у сучасних умовах ефективно впливати на процеси забезпечення ефективного розвитку фінансової системи. Потенціал цих організацій не можна ігнорувати, враховуючи їх напрацьований досвід, правову базу, наявні кадрові та фінансові ресурси тощо. Проте таке реформування повинне враховувати зміну балансу сил в системі міжнародних відносин, що має відповідним чином відкоригувати формат представництва держав-учасниць та їх участь в управлінні діяльністю цих організацій.

Переважна більшість існуючих міжнародних організацій була створена після другої світової війни. Вони були засновані країнами, які мали на той час найбільший вплив на систему міжнародних відносин, і їх основним завданням було задоволення власних національних інтересів. На думку окремих експертів, сьогодні діяльність цих організацій об'єктивно не зорієнтована на подолання новітніх викликів і загроз, а структура їх управління вже не відповідає новому багатопольному формату міжнародних відносин. З огляду на зростаючу актуальність питань забезпечення економічної безпеки у світі, все більш характерною стає тенденція економізації діяльності основних міжнародних інститутів. [5]. На нашу думку, об'єктивні особливості сучасного розвитку міжнародних організацій не дозволяють в повній мірі погоджуватися з такими твердженнями. Так, завдання забезпечити достатній обсяг ресурсів МВФ з урахуванням потенційного збільшення потреб держав-членів залишається актуальним з початку світової кризи і до теперішнього часу. До основних напрямів забезпечення стабільності розвитку світової фінансової системи з боку МВФ за останні 10 років варто віднести затвердження домовленостей в рамках механізму непільгового фінансування; домовленості в рамках механізму розширеного кредитування; домовленості про кредити стенд-бай; можливість отримання права на фінансування за пільговими ставками через Трастовий фонд, зокрема, для країн з низьким рівнем доходів; допомога арабським країнам та ін.

Висновок. Глобалізація здійснює потужний вплив на системну трансформацію світової фінансової системи. Основні вектори зрушень, що відбуваються на сучасному етапі її розвитку, пов'язані, передусім, із зростанням світового фінансового ринку, фінансових трансакцій, що здійснюються між різними суб'єктами світогосподарських зв'язків, змінами в структурі основних імпортерів та експортерів капіталу; виходом світового фінансового сектору за межі доступного контролю, що вимагає реформування існуючої системи контролю із зміщенням акцентів на координуючу складову; необхідність розробки спільної стратегії з регулювання та координації світового ринку; розробка узгоджених схем розвитку світового господарства, насамперед на рівні міжнародних фінансових інституцій.

Список використаних джерел

1. Финансовая архитектура посткризисного мира: эффективность решений [Електронний ресурс] / Ин-т посткриз. мира // Междунар. исследование. – 2009. – апрель-май. – Режим доступа : <http://www.postcrisisworld.org/bookpravka.pdf>.
2. Барановський О.І. Предтечі фінансових криз / Барановський О.І. // Фінанси України. – 2009. – №4. – С.13-32.
3. Вірченко В.В. Трансформація фінансової систем в умовах глобалізації / Вірченко В.В. Вірченко В.О. // Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України. – 2010. - №1.- С. 49-55.
4. Global Financial Stability Report . IMF. – 2013. - Режим доступа : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/gfsr/index.htm>.
5. Лещук В. П. Фінансова глобалізація в умовах глобалізації світової економіки / Лещук В. П. // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – С. 218-223.